

Колесников Б.М.

Київський університет права Національної академії наук України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СУДОВОГО ЗБОРУ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню ситуації із судовим збором, що склалась на сьогодні в Україні. Проаналізовано законодавство та запропоновано змінити чинну редакцію закону для покращення цієї ситуації. Зміна законодавства також буде доцільною для підвищення доступності судочинства.

Питання судового збору має важливе значення, зважаючи на теперішню ситуацію в Україні, коли не кожна особа має достатньо коштів для життя, не кажучи вже про звернення до суду. Причому українські суди не можуть стверджувати про якість судочинства та єдність практики, що зараз демонструє Верховний Суд у порівнянні з Верховним Судом України, тому необхідно приділити увагу вищезазначеному аспекту.

Ключові слова: судовий збір, збір, підстави зменшення/звільнення від судового збору, ЄСПЛ.

Постановка проблеми. Україна здобула свою незалежність більш ніж чверть століття тому і на початку цього періоду зіткнулася з великою кількістю різноманітних проблем у найрізноманітніших сферах суспільного життя, до яких відноситься і сфера судочинства. І за роки незалежності одні проблеми були вирішені, інші з часом зникли, однак виникли й нові проблеми. До останніх можна віднести досить багато питань, у тому числі немало з них у сфері судочинства, зважаючи на постійно змінюване законодавство в зазначеній сфері. І однією з таких проблем, на нашу думку, є питання судового збору в контексті цивільного судочинства.

У статті буде проаналізовано сучасну схему оплати судового збору, її недоліки, досліджено розміри судового збору, як до 15.12.2017 р., так і після цієї дати, а також запропоновано відповідні зміни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свого часу проблематиці судового збору приділяли увагу такі вчені, як: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, Н.Ю. Голубева, Б.П. Ратушна, С.І. Чернооченко та інші.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити сучасні проблеми в аспекті судового збору та запропонувати відповідні зміни до чинного законодавства у спосіб, описаний у статті, а також дослідити невизначеність Верховного Суду України (Верховного Суду) з приводу певного питання в контексті судового збору.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Перш за все, слід дослідити саме поняття «судовий збір» та виявити його основні ознаки. Коли мова йде про судовий збір, то одразу згадується Закон України «Про судовий збір» (далі – Закон), який фактично є загальним актом, що регулює питання судового збору, так же само, як Цивільний кодекс України є загальним актом для цивільних правовідносин, положення якого конкретизуються законами та іншими нормативно-правовими актами. Поняття судового збору наведено в статті 4 Закону, відповідно до якої під судовим збором розуміють збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом.

Далі в статті 4 Закону встановлюються розміри судового збору в залежності від певних чинників, а ч. 2 ст. 3 та ст. 5 передбачаються випадки, коли судовий збір не сплачується. Про судовий збір також згадується в ч. 3 ст. 115 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), відповідно до якої «за подання заяви про забезпечення доказів сплачується судовий збір у розмірі, встановленому законом. Документ, що підтверджує сплату судового збору, додається до заяви»; в ч. 1 ст. 141 ЦПК України: «судовий збір покладається на сторони пропорційно розміру задовлених позовних вимог»; п. 8 ч. 1 ст. 257 ЦПК України: «провадження у

справі відкрито за заявою, поданою без додержання вимог, викладених у статтях 175 і 177 цього Кодексу, та не було сплачено судовий збір, і позивач не усунув цих недоліків у встановлений судом строк» тощо.

Виходячи з вищевикладеного, можна виокремити декілька основних ознак судового збору:

є обов'язковим, крім випадків передбачених законодавством;

застосовується як на першій судовій інстанції, так і на вищих судових інстанціях;

санкцією за несплату судового збору є залишення позову/заяви/скарги без розгляду.

Тобто з вищезазначеного можна дійти висновку про те, що фактично судовий збір являє собою плату за те, щоб відбувся судовий розгляд справи, і якщо особа його не сплатить – то і судочинства, а значить справедливості, в переважній більшості випадків, вона не отримає. А отже, судовий збір можна сприймати як перешкоду для подання необґрунтованих або безпідставних позовів, так же само, як і перешкоду правосуддю, оскільки, давайте на хвилину уявимо, права скількох людей щоденно порушуються, скільки з цих людей не мають можливості дозволити собі зайві витрати, а отже і людей, що не можуть дозволити собі судове доведення своєї правоти та доведення факту спричиненого їм правопорушення. Тут одразу постає питання, зважаючи на те, що в Законі передбачені можливості звільнення від сплати або зменшення розміру судового збору, а саме ст. 8 Закону. Для того, щоб зрозуміти спірність змін, внесених 15.12.2017 року, необхідно проаналізувати зазначене положення в порівнянні з ним же, проте до відповідних змін.

Ст. 8 у редакції до 15.12.2017 року зазначає: *«Враховуючи майновий стан сторони, суд може своєю ухвалою відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення у справі. Суд може зменшити розмір судового збору або звільнити від його сплати на підставі, зазначеній в частині першій цієї статті»* [1]. Тобто нічого конкретного, ніякої чіткої підстави в цій редакції не передбачено, у зв'язку з чим на практиці можна було зіткнутись із ситуацією, коли підстава звільнення від сплати/зменшення розміру судового збору обґрунтовується за допомогою відповідних документів, але суд відмовляє за необґрунтованістю, і в той же час в іншій ситуації задовольняє таке ж клопотання, спираючись на нічим не підтвержені обставини, тобто фактично на слова сторони.

Ст. 8 в редакції від 15.12.2017 року, вказує, що *«враховуючи майновий стан сторони, суд може своєю ухвалою за її клопотанням відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення у справі за таких умов:*

1) розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру річного доходу позивача – фізичної особи за попередній календарний рік; або

2) позивачами є:

а) військовослужбовці;

б) батьки, які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда, якщо інший з батьків ухиляється від сплати аліментів;

в) одинокі матері (батьки), які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда;

г) члени малозабезпеченої чи багатодітної сім'ї;

г) особа, яка діє в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними, чи дієздатність яких обмежена; або

3) предметом позову є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю.

2. Суд може зменшити розмір судового збору або звільнити від його сплати на підставі, зазначеній у частині першій цієї статті» [1].

Як бачимо, законодавець розширив вказану статтю новими підставами для зміни терміну/способу сплати судового збору, проте, на нашу думку, законодавцю все ж необхідно статтю конкретизувати шляхом доповнення в перехідні положення пункту, в якому будуть зазначені, які саме права входять до сімейних, житлових прав, оскільки трактувати дане положення можна дуже широко (наприклад, житлові спори (спори щодо нерухомості) можна підвести під житлові права, розлучення – під сімейні, поділ нерухомого майна, в якому подружжя проживало, – під житлові/сімейні права, поділ іншого майна подружжя – під сімейні права (зважаючи на формулювання ч. 1 ст. 1, ст. 3 Сімейного кодексу України) тощо). Тобто необхідна додаткова конкретизація/розтлумачення законодавцем зазначеного положення, зважаючи на подібну ситуацію з моральною шкодою в Україні – Цивільний кодекс України та практика Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) трактують випадки завдання моральної шкоди дуже широко, проте суди відносно в невеликій кількості випадків задовольняють таку позовну вимогу, відмовляючи в інших випадках за необґрунтованістю

завдання такої шкоди або з іншої підстави, що спричинене відсутністю єдиної практики її доведення/стягнення та неоднозначного сприйняття судами положень, що стосуються моральної шкоди, а тому як би не виникло ситуації, коли відповідні положення є, обґрунтування розстрочення/ відстрочення судового збору є, а суд відмовить, бо вирішить, що спірні правовідносини не підпадають під дію ч. 1 ст. 8 Закону.

Окрім того, варто звернути увагу на формулювання ч. 2, яке так і не змінилось, а саме: «Суд може зменшити розмір судового збору або звільнити від його сплати на підставі, зазначеній у частині першій цієї статті». Таке формулювання також вносить певні непорозуміння, оскільки, якщо продивитись подібні формулювання, а саме – на ч. 2 ст. 7 Закону: «У випадках, установлених пунктом 1 частини першої цієї статті», яка відсилає до «зменшення розміру позовних вимог або внесення судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом» [3]; на п. 4 ч. 1 ст. 270 ЦПК України: «суд не допустив негайного виконання рішення у випадках, встановлених статтею 430 цього Кодексу», яка відсилає до ст. 430 ЦПК України, де передбачені певні підстави для застосування п. 4 ч. 1 ст. 270 [2]; п. 1 ч. 1 ст. 350-2 ЦПК України: «особою, яка постраждала від домашнього насильства, або її представником – у випадках, визначених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [2] тощо, то можна підсумувати, що законодавець у відсилках на інші норми, які містять декілька підстав їх застосування, завжди зазначає «у випадках» або «з підстав». І ч. 2 ст. 8 Закону відсилає до ч. 1 ст. 8, яка передбачає підставу – «майновий стан сторони» та умови відстрочення сплати судового збору, а ч. 2 ст. 8 вказує саме на підставу.

Тобто можна зробити висновок, що законодавець вніс невелику чіткість в Закон, проте, знову ж таки, виникнуть спірні ситуації, спірні рішення, практика, на які ми в подальшому й будемо спиратись у цьому питанні, а також про те, що законодавець у котрий раз оминув увагою підстави звільнення від сплати або зменшення розміру судового збору, таким чином залишаючи всі невідзначеності в силі.

Також, на нашу думку, варто зазначити про необхідність зміни п. 1 ч. 1 та ч. 2 ст. 8 Закону, оскільки, зважаючи на наступні розрахунки, в певних категорій людей можуть виникнути складнощі зі зверненням до суду:

1) згідно із Законом України «Про державний бюджет на 2018 рік» мінімальний розмір заробіт-

ної плати (далі – з/п) – 3723 грн, розмір прожиткового мінімуму на працездатну особу – 1762 грн [3], згідно із Законом України «Про державний бюджет на 2017 рік» мінімальний розмір з/п – 3200 грн [4];

2) за попередній рік особа може заробити мінімум 3200 грн x 11 місяців + 3723 грн за перший місяць 2018 року = 42 123 грн;

3) мінімальний розмір судового збору за позов, згідно з п. 1 ч. 2 ст. 4 Закону – 1762 x 0,4 розміру прожиткового мінімуму на працездатну особу = 704,8 грн;

4) максимальний розмір судового збору за позов – 1762 x 5 розмірів прожиткового мінімуму на працездатну особу = 8810 грн;

5) згідно з даними статистики Пенсійного фонду (було вирішено взяти самі ці дані, оскільки в подальшому вони будуть використовуватись державою, а також, на нашу думку, більш відповідають реальній ситуації) по середньомісячній заробітній платі загальна сума заробітку середньостатистичної особи за 2017 рік становить 7601,89 грн [5] + 6598,71 грн [6] + 6522,77 грн [7] + 6454,14 грн [8] + 6028,81 грн [9] + 6174,07 грн [10] + 7032,28 грн [11] + 6173,33 грн [12] + 5843,43 грн [13] + 5887,70 грн [14] + 5590,26 грн [15] + 6930,69 грн [16] = 76 838,08 грн;

6) суму з п. 5 та формулу, зазначену в п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону, 76 838,08 грн x 5% = 3841,90 грн. – розмір судового збору, починаючи з якого середньостатистична особа має право на відстрочку сплати судового збору, і якщо вважати це 1,0% від ціни позову, то в результаті отримуємо 384 190 грн – ціна позову в такому випадку;

7) якщо виходити з того, що особа отримувала мінімальну з/п впродовж 2017 року та на початку 2018 року (42 123 грн), то для такої особи 5% = 2106,15 грн, що, в свою чергу, є 1,0% ціни позову, а отже, ціна позову = 210 615 грн, а також становить більше половини заробітної плати такої особи;

8) тут варто окремо зазначити, що на практиці виникає досить багато спорів, де сума менша за 200 000 грн, а тому судовий збір для таких справ становитиме від 2000 грн і менше.

З вищевказаних розрахунків можна дійти висновку, що під дію п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону будуть підпадати далеко не всі спори, а тому задля підвищення доступності судочинства пропонується викласти п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону в наступній редакції: «розмір судового збору перевищує 2,5 відсотка розміру річного доходу позивача – фізичної особи за попередній календарний рік».

Окремо варто звернути увагу на теперішню ситуацію з невизначеністю щодо звільнення від сплати судового збору в порядку Закону України «Про захист прав споживачів». Тут варто зазначити, що, на нашу думку, Верховний Суд України (далі – ВС України) вже щонайменше двічі допустив помилку в контексті звільнення від сплати судового збору в порядку ч. 3 ст. 22 зазначеного закону, яка передбачає, що *споживачі звільняються від сплати судового збору за позовами, що пов'язані з порушенням їх прав* [17].

ВС України ухвалив дві постанови, а саме № 6-916цс17 та 6-185цс17, в яких висловив наступну правову позицію: *«Стаття 22 Закону України «Про захист прав споживачів» підтверджує можливість судового захисту прав споживачів, передбачених законодавством, і встановлює певні особливості судового захисту їх прав, однією з яких є звільнення споживачів від сплати судового збору за позовами, що пов'язані з порушенням їх прав. Разом з тим застосовувати частину третю статті 22 цього Закону обов'язково слід у системному зв'язку з нормами статей 1–6 Закону України «Про судовий збір», тобто враховуючи характеристику об'єкта справляння судового збору та правило врегулювання темпоральної колізії, відповідно до якого пізніше прийнятий закон відміняє закон, який був прийнятий раніше. Отже, споживач, право якого порушене, і який з огляду на це подає позов, відповідно до статті 22 Закону «Про захист прав споживачів», звільняється від сплати судового збору за подання саме позовної заяви до суду першої інстанції, але має обов'язок щодо сплати судового збору при вчиненні відповідних дій в інших судових інстанціях та у Верховному Суді України. Оскільки споживач не звільняється від сплати судового збору за подання до суду інших документів як окремих об'єктів справляння судового збору, зокрема апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України, то в таких випадках він зобов'язаний сплатити судовий збір»* [18; 19].

На нашу думку, тут ВС України допустив помилку, зважаючи на наступне:

– ВС України прямо застосував ч. 3 ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів», застосувавши це положення не до всього судового провадження, а виключно до позовних заяв, що подаються до судів першої інстанції, а тому логічно зауважити, що якщо прямо були застосовані одні норми, то інші норми, які стосуються спірного

питання, також будуть підлягати прямому застосуванню;

– в такому випадку будемо прямо трактувати п.п. 6, п.п. 7 п. 1 ч. 2 ст. 4 Закону, які передбачають ставки 150% та 200% розміру судового збору, що підлягав сплаті під час подання позовної заяви, за оскарження рішення суду першої інстанції до судів апеляційної та касаційної інстанції [1]. Виходячи з того, що для позивача в порядку ч. 3 ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів» судовий збір дорівнює 0 грн, то, прямо трактуючи вказані положення, маємо в результаті ставки в розмірі 0 грн для судів вищих інстанцій;

– ВС України не звернув увагу на лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ, яким, по-перше, встановлювалось, що перелік, наведений в ст. 5 Закону не є вичерпним, а Закон України «Про захист прав споживачів» є спеціальним, по-друге, цитуємо: *«Крім того, судам також слід враховувати, що відповідно до абзацу другого пункту 6 ППВССУ № 10 застосування передбаченої статтею 22 Закону України «Про захист прав споживачів» підстави для звільнення від сплати судового збору не обмежується розглядом справи в суді першої інстанції, оскільки статтею 13 ЦПК споживачу гарантується апеляційне та касаційне оскарження судового рішення (рішень), прийнятого за результатами розгляду його позову»* [20], а звідси можна зробити висновок, що на всіх стадіях судового провадження захист прав споживачів не підлягає обтяженню судовим збором;

– ВС України не звернув увагу на раніше винесену ним ухвалу від 29.11.2016 року, якою звільнив скаржника від сплати судового збору на тій же підставі, на якій в зазначених постановках було відмовлено [21].

Окрім того, не можна не звернути увагу на самі нові розміри судового збору, встановлені ст. 4 Закону, ми візьмемо ті, що були застосовані вище: 150% розміру судового збору, що підлягав сплаті за подання позову до суду першої інстанції – за апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції, 200% розміру судового збору, що підлягав сплаті за подання позову до суду першої інстанції – для касаційного оскарження рішення апеляційної інстанції [1]. До нової редакції судовий збір збільшувався на 10% на кожну інстанцію [1]. На нашу думку, таке підвищення ціни судочинства має на меті збільшити надходження до державного бюджету України, але водночас, аналізуючи Єдиний судовий реєстр судових рішень, можна продивитись та

проаналізувати досить багато спірних рішень судів усіх інстанцій, а тому виникає питання: чи виправдає себе таке підвищення ставок судового збору, адже оскаржень рішень у такому випадку стане менше.

І тут, власне, виникає пропозиція, щоб кількість осіб, що звертаються за судовим захистом, не тільки не зменшилась, а й можливо навпаки – збільшилась. Вона полягає в тому, щоб передбачити хоча б найбільш загальні підстави для звільнення від сплати судового збору або зменшення його розміру. З огляду на це пропонується змінити ч. 2 ст. 8 Закону, виклавши її в наступній редакції: *«Враховуючи майновий стан сторони, суд може зменшити розмір судового збору або звільнити від його сплати, а також у випадку, коли розмір судового збору, що підлягає сплаті, буде становити тягар для особи, що подає позов/заяву/скаргу. Тобто розмір судового збору, що підлягає сплаті, може бути зменшений, або особу може бути звільнено від сплати судового збору в разі, якщо, виходячи з розрахунків середньомісячного доходу особи та/або її середньомісячної заробітної плати, яка обраховується в порядку, встановленим законом, сума, що залишиться в результаті такої оплати, буде меншою за встановлені законодавством прожиткові мінімуми для відповідної категорії осіб, до якої відноситься заявник, та за умови:*

1) якщо при цьому в особи відсутні депозитні або інші банківські рахунки, на яких знаходяться кошти в достатній мірі для сплати судового збору;

2) якщо, особа, що звертається до суду, утримує інших осіб, та/або якщо за місцем реєстрації/фактичного проживання особи зареєстровані інші особи, та разом є такими, що проживають однією сім'єю, або ці особи мають встановлене законом право власності на місце проживання разом з особою, що звертається до суду, то передбачені законом 50% суми прожиткового мінімуму для таких осіб включаються до загальної суми прожиткового мінімуму особи, що звертається до суду (окрім проживання осіб на підставі договору).

Під зменшенням розміру судового збору розуміється його зменшення на 50%, але не менше ніж до 0,4 розміру прожиткового мінімуму на працездатну особу. Якщо після такого зменшення отримана сума підпадає під ознаки цієї частини, суд застосовує зменшення розміру судового збору додатково на 50% від такої отриманої суми

(тобто максимальний розмір зменшення судового збору – 75% від початкового розміру), але не менше ніж 0,4 розміру прожиткового мінімуму на працездатну особу.

Звільнення від сплати судового збору застосовується, якщо в результаті зазначеного зменшення на 75% кінцева сума судового збору носить ознаки, зазначені в цій частині.

Що під вищевикладеним мається на увазі?

Пропонується встановити конкретні підстави для зменшення розміру судового збору та для звільнення від його сплати, а отже, основними чинниками будуть:

1) встановлення підтвердження доходу особи в певному розмірі для того, щоб така особа могла застосувати це положення (довідка з місця роботи, бухгалтерська виписка по заробітній платі/преміюванню, дивіденди, банківська виписка тощо), причому необхідне письмове підтвердження особи про відсутність інших джерел доходу, в кожному окремому випадку. Варто зазначити, що документи про дохід суд оцінює за власним переконанням, а тому не виключені відмови, окрім того, ніщо не заважає представнику опонента висловлювати заперечення стосовно зменшення/звільнення розміру судового збору (наприклад, дивно, якщо в особи є декілька об'єктів нерухомості, а згідно з документами, наданими суду, дохід в особі не вище мінімальної заробітної плати);

2) обрахування розміру загального прожиткового мінімуму для вказаних осіб.

Наприклад, особа, що звертається до суду, проживає одна, а її єдиним джерелом доходу є встановлена законом мінімальна заробітна плата в розмірі 3723 грн. Прожитковий мінімум законом встановлено в розмірі 1723 грн [3], а отже, загальна сума судового збору, яку така особа зможе сплатити, є $3723 - 1762 = 1961$ грн. У випадку, якщо сума судового збору, який підлягає сплаті, є більшою ніж 1961 грн, – ця сума зменшується вдвічі, але водночас не має бути більшою ніж 1961 грн. Якщо в результаті такого зменшення отримана сума судового збору залишається більшою за 1961 грн, то така сума підлягає повторному зменшенню вдвічі. В разі, якщо після такого зменшення кінцева сума судового збору, що підлягає сплаті, буде більшою ніж 1961 грн, – особа звільняється від сплати судового збору.

Тепер розглянемо випадок, коли в житлі проживають особи, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах, із самостійним доходом 3723 грн на кожну. Особа, що звертається до суду,

має місячний дохід 3723 грн, всього проживають разом дві працездатні особи, а тому судовий збір, який така особа зможе сплатити без зменшення, буде: $3723 \text{ грн} - 1762 \text{ грн} - 1762 \text{ грн} / 2 = 1080 \text{ грн}$, або спір до 108 000 грн, або максимально можливий розмір ціни позову без звільнення – 432 000 грн.

Інша ситуація: в житлі є зареєстрованими дві неповнолітні дитини та подружжя, дохід буде мати лише один з подружжя, скажімо, в розмірі 10 000 грн. Загальна сума прожиткових мінімумів буде складати $1762 \text{ грн} + 1762 \text{ грн} / 2 + 930 \text{ грн} + 930 \text{ грн} = 4503 \text{ грн}$. Отже, сума судового збору, який особа зможе сплатити без зменшення: $10000 - 4503 = 5497 \text{ грн}$, або спір до 549 700 грн, або максимально можливий розмір ціни позову без звільнення становить 2 198 800 грн.

На нашу думку, викладення ст. 8 Закону в такій редакції спростить доступ фізичних осіб з доходами нижче за середні або осіб, які мають сім'ю, або перебувають у фактичних шлюбних відносинах, до правосуддя, а особливо до судів вищих інстанцій.

Власне, стосовно судового збору свого часу висловив свої позиції і ЄСПЛ, який є джерелом права в Україні, з огляду на Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду України», а саме:

– у справі «Креуз проти Польщі», в якій скажник не мав змоги оплатити судовий збір, через що йому було відмовлено в судовому провадженні, наступна позиція: вимога сплатити судовий збір не обмежує право заявників на доступ до правосуддя; під час оцінювання розміру судового збору слід обов'язково враховувати питання фінансової спроможності заявника його сплатити, а також обставини конкретної справи та стадію провадження [22]. Тобто навіть, якщо в особи немає можливості сплатити судовий збір (у разі подання відповідних доказів), їй має бути забезпечений доступ до правосуддя, як до першої, так і до вищих інстанцій;

– у справі «Георгел і Георгета Стоїческу проти Румунії» було зазначено, що судовий збір має бути «розумним», тобто таким, що, з урахуванням фінансового положення заявника може бути ним сплачений. Адже невиправдано великий їхній розмір, який не враховує фінансове положення заявників, а розраховується на основі певного відсотка

від суми, що є предметом розгляду справи, може бути розцінений як такий, що непропорційно обмежує право на доступ до правосуддя [23];

– у справі «ФК Мретебі проти Грузії» ЄСПЛ виходив з того, що Верховним Судом Грузії не було належним чином досліджено аргументи заявника по звільненню його від сплати судового збору, суд не зазначив, чи достатньо наданих йому доказів на підтвердження фінансової неспроможності сплатити судовий збір та не витребував доказів, яких, на його думку, не вистачало. Верховний Суд просто зазначив, що ніяких підстав для надання звільнення від судового збору не існувало [24]. З огляду на це можна зробити висновок, що суди, розглядаючи заяви, які стосуються питання судового збору, мають не тільки досліджувати подані їм докази, а й вказувати, які докази були б достатніми для суду, для задоволення заяви щодо судового збору.

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити наступні **висновки**:

1) Необхідне розтлумачення внесених до Закону України «Про судовий збір» змін для уникнення колізій, а також додаткове внесення до ч. 2 ст. 8 Закону України «Про судовий збір» загальніших підстав, виходячи з позиції їх розумності та доцільності, для зменшення розміру або звільнення від сплати судового збору;

2) Узагальнення судової практики в питаннях судового збору, а також загального переліку документів, які необхідно надати суду для підтвердження підстав, наведених у відповідній заяві, також є вкрай необхідним, зважаючи на формулювання відмови суду, зменшити розмір/ звільнити від сплати судового збору, як правило, наступним чином: «дослідивши заяву та додані до неї докази, суд не знайшов підстав для звільнення від сплати судового збору», при цьому не вказуючи, які документи (довідки, виписки, розрахунки тощо), на думку суду, були б достатніми для доведення обставин, що наведені в заяві;

3) Не дивлячись на, здавалося б, вже вирішене питання щодо судового збору в контексті захисту прав споживачів, і досі позиція Верховного Суду України (Верховного Суду), в нещодавніх постановках, суперечить позиції, зробленій ним раніше, а отже, знову постає питання відсутності єдиної практики у вказаному контексті.

Список літератури:

1. Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011 р. № 3674-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3674-17/ed20170708/print>
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/print>
3. Про державний бюджет на 2018 рік: Закон України від 07 грудня 2017 р. № 2246-VIII / Верховна Рада України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172246.html
4. Про державний бюджет на 2017 рік: Закон України 21 грудня 2016 р. № 1801-VIII / Верховна Рада України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T161801.html
5. Дані статистики Пенсійного Фонду України за грудень 2017 року: Дані статистики від 19 лютого 2018 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=317723&cat_id=95535
6. Дані статистики Пенсійного Фонду України за листопад 2017 року : Дані статистики від 16 січня 2018 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article;jsessionid=5596C32FB5303B17B49CFC2D835DCE44.app1?art_id=310502&cat_id=95535
7. Дані статистики Пенсійного Фонду України за жовтень 2017 року: Дані статистики від 20 грудня 2017 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=307453&cat_id=95535
8. Дані статистики Пенсійного Фонду України за вересень 2017 року: Дані статистики від 21 листопада 2017 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=302933&cat_id=95535
9. Дані статистики Пенсійного Фонду України за серпень 2017 року: Дані статистики від 24 жовтня 2017 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=298727&cat_id=95535
10. Дані статистики Пенсійного Фонду України за липень 2017 року: Дані статистики від 22 вересня 2017 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=297019&cat_id=95535
11. Дані статистики Пенсійного Фонду України за червень 2017 року: Дані статистики від 22 серпня 2017 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=291802&cat_id=95535
12. Дані статистики Пенсійного Фонду України за травень 2017 року: Дані статистики від 26 липня 2017 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=289046&cat_id=95535
13. Дані статистики Пенсійного Фонду України за квітень 2017: Дані статистики від 7 липня 2017 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=287148&cat_id=95535
14. Дані статистики Пенсійного Фонду України за березень 2017 року: Дані статистики від 22 травня 2017р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=282852&cat_id=95535
15. Дані статистики Пенсійного Фонду України за лютий 2017 року: Дані статистики від 21 квітня 2017 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=280111&cat_id=95535
16. Дані статистики Пенсійного Фонду України за січень 2018 року: Дані статистики від 19 березня 2018 р. / Пенсійний Фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article;jsessionid=21EC00457005E9A60F111BDA2BCF145F.app1?art_id=317922&cat_id=95535
17. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII / Верховна Рада УРСР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/print>
18. Постанова Верховного Суду України: Постанова № 6-916цс17 від 11 жовтня 2017 року / Верховний Суд України. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/1BBF66885112E464C22581BE002E8358](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/1BBF66885112E464C22581BE002E8358)
19. Постанова Верховного Суду України: Постанова № 6-185цс17 від 06 вересня 2017 року / Верховний Суд України. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/F9193F06D8A2F7BAC22581A20035398E](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/F9193F06D8A2F7BAC22581A20035398E)
20. Щодо застосування частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів»: Лист від 09.08.2017 року № 93-1517/0/4-17 / Вищий Спеціалізований Суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00228.html
21. Веб-ресурс «Протокол». Мінливий ВСУ: цього разу вирішив звільнити споживача від сплати судового збору за розгляд його скарги у суді на підставі ст. 22 ЗУ «Про захист прав споживачів» (ВСУ від

29 листопада 2016 р. у справі 761/14537/15-ц). Стаття. 10.12.2016. URL: http://protokol.com.ua/ua/vsu_minliviy_vsu_tsogo_gazu_virishiv_zvilniti_sporivacha/

22. Рішення Європейського суду з прав людини: Рішення в справі «Креуз проти Польщі» від 19 червня 2001 року, заява № 28249/95 / Європейський Суд з прав людини. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{itemid}:\[«001-59519»\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{itemid}:[«001-59519»])

23. Аналітика КМ Партнери. Практика Європейського суду з прав людини щодо судового збору. Інформаційний лист. 30 грудня 2015 року. URL: <http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/court-practice-of-the-european-court-of-human-rights-on-the-issues-of-court-fees/>

24. Рішення Європейського суду з прав людини: Рішення в справі «ФК Мретебі проти Грузії» від 30 січня 2008 року / Європейський Суд з прав людини. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{itemid}:\[«001-81996»\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{itemid}:[«001-81996»])

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ СУДЕБНОГО СБОРА В УКРАИНЕ

Статья посвящена исследованию современной ситуации относительно судебного сбора. Проанализировано законодательство и предложено изменить действующую редакцию закона для улучшения существующей данной ситуации. Изменение законодательства также будет целесообразным для упрощения доступности судопроизводства.

Вопрос судебного сбора в контексте судопроизводства имеет большое значение, учитывая нынешнюю ситуацию в Украине, когда далеко не каждый человек имеет достаточные средства для жизни, не говоря уже об обращении в суд. При этом украинские суды не могут утверждать о качестве судопроизводства и единстве практики, что сейчас демонстрирует Верховный Суд, в сравнении с Верховным Судом Украины. Поэтому необходимо уделить внимание вышеупомянутому аспекту.

Ключевые слова: судебный сбор, сбор, основания для уменьшения/ освобождения от судебного сбора, ЕСПЧ.

TODAY'S PROBLEMS OF COURT FEE IN UKRAINE

The article concerns court fee issues. Here were analyzed some practical situations and national legislation of Ukraine in the matter of the issue. Also here were offered some changes to the legislation for solving the issue. Changes are also needed for granting higher accessibility to courts for applicants.

The matter of court fee is important, rely on current situation in Ukraine, that cause the absence of enough amount of money for most persons just to live, not mentioning about a court proceedings for them. Moreover the national courts of Ukraine can't affirm about the legal practice unity and judgment quality, which continuing to show the highest court instance of Ukraine compared to as it was before. So this aspect must be mentioned.

Key words: court fee, fee, stichtings, unregulations, accessibility.